

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060301

DOM
2018-04-13
Stockholm

Mål nr
M 3648-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-03-27 i mål nr M 757-16,
se bilaga A

PARTER

Klagande

Voernese sameby

Ombud: JWK

Motparter

1. Ådalen Vindkraft AB, 556889-6582

2. Länsstyrelsen i Västernorrlands län
871 86 Härnösand

SAKEN

Uppförande och drift av vindkraftpark Storhöjden i Kramfors kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på
följande sätt:

Dok.Id 1383644

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–15:00
		E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		

Villkor 21 ska ha följande lydelse:

Årligen, både under anläggnings- och drifttid, och minst två månader innan vinterbetesperioden början, och löpande ska samråd ske med berörda samebyar avseende planering av anläggning, service och reparation vid vindkraftparken för att underlätta samebyarnas planering och därmed minimera störningen på rennäringen. Sådana samråd behöver inte ske om bolaget och samebyn är överens om att det inte behövs. Bolaget ska också informera samebyarna när risk för nedisning av rotorbladen och därmed risk för iskast förekommer.

Villkor 24 ska återinföras och ha följande lydelse:

Under både anläggningstiden och drifttiden ska berörda samebyar ges ekonomiskt stöd för att flytta renarna inom, från eller förbi verksamhetsområdet om behov av flyttning uppstår till följd av anläggningsarbeten eller vindkraftverksamheten. Stödet kan t.ex. bestå av ersättning för transporter, extra personal och uppsättande av uppsamlingshagar.

För det fall det blir nödvändigt att tillfälligt stänga av vindkraftverk för att kunna flytta eller samla in renar är verksamhetsutövaren skyldig att stänga av vindkraftverken under högst tre dygn per tillfälle och högst två gånger under en vinterperiod (den 1 oktober – den 30 april).

Om verksamhetsutövaren och berörda samebyar inte kan enas om behovet av stöd eller vilket belopp som ska betalas, får tillsynsmyndigheten besluta om detta.

BAKGRUND

Ådalen Vindkraft AB fick den 22 februari 2016 tillstånd av miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västernorrlands län till att uppföra maximalt 36 vindkraftverk inom projekt Storhöjden i sex delområden i Kramfors kommun. Tillståndet förenades med ett antal villkor som framgår av miljöprövningsdelegationens beslut. Efter att tillståndet överklagats av bl.a. Voernese sameby (samebyn) och bolaget ändrade mark- och miljödomstolen miljöprövningsdelegationens beslut på så sätt att villkor 24 upphävdes och villkor 3, 8, 12, 20, 22 och 23 ändrades. Detta innebar att bolagets överklagande till största del bifölls och att övriga överklaganden avslogs. Samebyn har nu överklagat mark- och miljödomstolens dom.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Voernese sameby (samebyn) har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva det beviljade tillståndet. I det fall domstolen finner att tillstånd ska ges har samebyn i andra hand yrkat att tillståndet förenas med ytterligare villkor till skydd för renskötseln samt villkor som tydliggör kostnadsansvar för de åtgärder bolaget är ålagt att vidta. Villkor 21 avseende samråd ska förtydligas så det klart framgår att bolaget ska samråda med samebyn samt att bolaget åläggs att ersätta samebyn för dess kostnader för dessa samråd.

Ådalen Vindkraft AB (bolaget) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. För det fall domstolen bedömer att samebyns deltagande i samråd rimligtvis ska belasta samebyn med kostnader och att bolaget ska ersätta samebyn för dessa kostnader har bolaget yrkat att domstolen fastslår ett maximalt belopp per timme och person, maximalt antal personer samt att samebyn till bolaget ska redovisa nedlagd tid för deltagande i samråd.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har motsatt sig att tillståndet upphävs men har instämt i att vissa villkor till skydd för rennäringen bör förtydligas.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Samebyn har till stöd för sin talan anfört detsamma som i tidigare instanser med i huvudsak följande tillägg:

Miljökonsekvensutredningen är flera år gammal och tar inte hänsyn till den fördjupade rennäringsanalys som bolaget har tagit fram. Även rennäringsanalysen är flera år gammal och behöver kompletteras för att kunna utgöra ett fullgott bedömningsunderlag. Ingen av analyserna utgår från dagens kunskapsläge vad gäller renar och vindkraft och tar inte heller hänsyn till de förändrade förutsättningar som samebyn har ställts inför. Det är inte tillräckligt att endast beskriva pågående verksamheter utan det är även nödvändigt att beskriva och i beslutsunderlaget ta med sådana verksamheter som tillsammans med den sökta i framtiden kan komma att medföra kumulativa effekter. Miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller därmed inte kraven på att ge en helhetsbild av de kumulativa konsekvenser som omgivningen kring en sökt verksamhet kan komma att drabbas av. När det gäller kumulativa effekter framhåller samebyn att bolaget våren 2017 har uppgett att det återupptagit en utredning av förutsättningarna för en vindkraftetablering kring Törstaåsen.

Samebyn är idag hårt trängd i vinterbetesområdena. Med tilltagande klimatförändringar blir betet mer svåråtkomligt på grund av isskorpor på lavtäckets och renarna blir mer vandringsbenägna, detta för att hitta alternativa födokällor som exempelvis hänglav. Hänglaven är en bristvara till följd av det storskaliga skogsbruket och renarna måste röra sig över stora områden för att hitta den. Risken för tågolyckor ökar. Även en ökande rovdjursstam bidrar till oro i renhjorden och kan på ett ögonblick bidra till att renhjorden sätts i rörelse åt ett oönskat håll. Därför blir områden som det nu aktuella särskilt viktiga både för renskötseln och för renens hälsa och välmående. Renskötsel har bedrivits inom områdena öster om väg 334, söder/öster om väg 335 och söder/öster om Botniabanan vid flera tillfällen.

Forskningsläget idag visar tydligt på att störningar och skador inte kan uteslutas. Mot bakgrund av försiktighetsprincipen ska tillstånd inte medges om effekterna inte kan

förutses med stöd av befintlig forskning. Den nu planerade vindkraftetableringen kommer medföra en påtaglig skada för samebyn och ska därför inte tillåtas.

De villkor som mark- och miljödomstolen beslutat om är inte tillräckliga och i vissa delar allt för vaga. Om tillstånd ges måste villkoren förtydligas, framförallt i de delar som rör kostnadsansvar och fördelning av kostnader. Det kan inte anses rimligt att samebyn ska belastas med kostnader för samråd och uppföljning för bolagets verksamhet. Det måste också klart framgå vilka åtgärder som bolaget ska vidta och att dessa ska bekostas av bolaget. Den tid som samebyns medlemmar måste lägga ned på samråd kräver en arbetsinsats av samebyn och belastar samebyns personal och tid. Den information bolaget lämnar kan medföra kostnader för samebyn och det måste tydligt framgå att dessa kostnader ska ersättas.

Bolaget har till stöd för sin inställning anfört detsamma som i tidigare instanser med i huvudsak följande tillägg:

Mot bakgrund av att den fördjupade rennäringsanalysen färdigställdes under mars 2013 och miljökonsekvensbeskrivningen under oktober 2013 samt då tillståndsansökan ingavs till miljöprövningsdelegationen i november samma år, kan bolaget inte se att miljökonsekvensbeskrivningen inte skulle utgöra ett fullgott bedömningsunderlag. Under miljöprövningsdelegationens handläggning, drygt två år, gav bolaget dessutom in kompletteringar av ansökan, bl.a. avseende rennäring.

Den fördjupade rennäringsanalysen har på inrådan av samebyn tagits fram av Hifab som har gjort en oberoende kumulativ konsekvensbedömning kring hur berörda samebyar kan komma att påverkas. Analysen granskades och godkändes av samebyn 2013, dvs. samma år som tillståndsansökan gavs in till miljöprövningsdelegationen. De i miljökonsekvensbeskrivningen föreslagna åtgärderna till skydd för rennäringen är direkt hämtade från den fördjupade rennäringsanalysen.

Avseende kumulativa konsekvenser har den fördjupade rennäringsanalysen bl.a. utgått från att 20 vindkraftverk etableras vid Törstaåsen (ca 1 km från verksamhetsområdet) och att 20 vindkraftverk etableras vid Vallahöjden (ca 4 km från verksamhetsområdet).

I och med att dessa projekt avvecklades och inte var föremål för någon pågående tillståndsprocess vid tidpunkten då miljökonsekvensbeskrivningen färdigställdes har projekten inte beaktats i konsekvensbeskrivningen. Någon ny tillståndsprocess har inte initierats för Törstaåsen eller Vallahöjden sedan dessa projekt avvecklades. Miljökonsekvensbeskrivningen utgår från att 45 vindkraftverk anläggs inom verksamhetsområdet för Storhöjden, men tillståndet från miljöprövningsdelegationen omfattar endast 36 vindkraftverk.

I miljökonsekvensbeskrivningen redogörs för de effekter som verksamheten kan medföra kortvarigt, långvarigt eller permanent. Det finns inte några kända konkreta omständigheter, pågående tillståndsprocesser eller verksamheter i närheten av verksamhetsområdet, som tillsammans med den sökta verksamheten skulle ge en större påverkan än vad som har beskrivits i miljökonsekvensbeskrivningen.

Området är starkt påverkat av modernt skogsbruk, vilket naturligt minskar förekomsten av exempelvis hänglavar. Såvitt bolaget känner till kan områdets betestillgång inte anses som annat än normal för regionen utifrån de givna omständigheterna.

På senare tid har det genomförts studier om renar och vindkraft i Sverige och Norge. Några studier har visat på att renarna kan komma att undvika att vistas i området i närheten av vindkraftparker i drift medan andra studier inte har visat detta. Om jämförelser ska göras mellan Storhöjden och slutsatser från utförda studier är det enligt bolagets mening viktigt att den studerade vindkraftparkens omfattning och lokalisering i förhållande till rennäringens markanvändning är jämförbara med de förhållanden som råder vid Storhöjden. Den forskning som finns visar inte på någon påverkan på domesticerade eller semidomesticerade renar på så stora avstånd som 5 km, med undantag för områden i kalvningsland där renar kan förväntas vara som mest störningskänsliga. Vid den studie som har visat på att renar kan komma att undvika ett område inom ett avstånd på 5 km var det färre än en femtedel av renarna som undvek området.

Bolaget är medvetet om att anläggningsarbeten m.m. kan försvåra för rennäringen. Det framgår dock inte av Mark- och miljööverdomstolens dom 2011-11-23 i mål nr

M 847-11 att renarna kommer att undvika ett så stort område som 5 km från transportvägar och platser för anläggningsarbeten.

En utbyggnad av förnybar energi är nödvändig för att hejda de eskalerade klimatförändringarna som bl.a. påverkar möjligheten att bedriva rennäring. Där spelar utbyggnaden av vindkraft en central roll. Verksamhetsområdet har visat sig ha särskilt goda förutsättningar för produktion av förnybar energi genom vindkraft. Verksamhetsområdet ligger i sin helhet inom ett anvisat vindkraftområde i Kramfors kommuns översiktsplan. Området uppfyller Energimyndighetens huvudkriterier för att utgöra riksintresse för vindbruk. Vindmätning har visat att årsmedelvinden är omkring 8 meter per sekund vid 100 meters höjd. Detta är att räkna som exceptionellt god vindtillgång och därmed bör området som helhet kunna klassificeras som ett riksintresse för vindbruk.

De villkor som mark- och miljödomstolen har fastslagit är tydliga. Formen för de samråd som avses i villkor 3, 22 och 23 är lämpligast skriftväxling eller telefonsamtal och detta bör rimligtvis inte innebära kostnader för samebyn. Av villkor 21 framgår att bolaget endast ska informera berörda samebyar om planerade aktiviteter vid vindkraftparken. Att bolaget lämnar information till samebyn kan rimligtvis inte heller medföra kostnader för samebyn.

Bolaget delar länsstyrelsens uppfattning om att villkor 19 riskerar att bli rättsosäkert. Det är skäligt att ge de berörda samebyarna möjlighet att tillfälligt stoppa transporter, anläggningsarbeten m.m. under vinterbetesperioden om det är nödvändigt med hänsyn till renskötseln. Det är dock olämpligt att transporter, anläggningsarbeten m.m. inte får genomföras då berörda samebyar bedriver rennäring inom ett visst avstånd från vindkraftparken. Det kan nämligen i praktiken bli omöjligt att kontrollera om rennäring bedrivs inom ett visst avstånd eller inte. Utöver detta kan det ifrågasättas vad som faktiskt är att betrakta som rennäring. Det vore t.ex. orimligt att stoppa anläggningsarbeten om enstaka strörenar skulle befinna sig i närheten av vindkraftparken.

Det är av största vikt att eventuella villkor eller beslut genom delegation inte underminerar förutsägbarheten av vindkraftparkens produktion. I annat fall riskerar dessa att

omöjliggöra tillkomsten av vindkraftparken. Prövningsmyndigheten får enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåta åt tillsynsmyndigheten att besluta om villkor, men endast om det är en fråga om villkor av mindre betydelse. Att bemyndiga tillsynsmyndigheten att besluta om villkor, som t.ex. att vindkraftparken inte tillåts att vara i drift under längre perioder, kan inte anses vara av mindre betydelse.

Länsstyrelsen har till stöd för sin inställning i huvudsak anfört följande:

Det finns inte skäl att upphäva tillståndet, men vissa villkor till skydd för rennäringen behöver förtydligas. Villkor 19 bör preciseras på så sätt att transporter, anläggningsarbeten m.m. inte får genomföras när rennäring bedrivs inom 5 km från vindkraftparken, vilket överensstämmer med storleken på område inom vilket renarna undviker att vistas som framgår av Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 847-11. Om villkor 24 återinförs skulle det kunna preciseras när och i vilken omfattning bolaget ska ge samebyn stöd om samebyn begär det. Som exempel kan nämnas antal dagar med helikopter, antal hagar etc. Erfarenheten är dock att behovet kan vara svårt att förutse från år till år varför det inte alltid är till samebyarnas fördel att precisera storleken på stödet. Om samebyarna och bolaget inte kommer överens är därför en delegation till tillsynsmyndigheten att fatta beslutet att föredra. Det är dock viktigt att det framgår inom vilka ramar tillsynsmyndigheten kan besluta.

Länsstyrelsen delar samebyns uppfattning att det inte är rimligt att samebyn ska belastas med kostnader för samråd och uppföljning till följd av bolagets verksamhet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågan om verkens placering, den s.k. boxmodellen

Bolaget har ansökt om och fått tillstånd till att uppföra 36 vindkraftverk inom ett antal delområden utan att respektive verks placering har angetts närmare, en s.k. boxmodell. Mark- och miljööverdomstolen har i rättsfallet MÖD 2017:27 avseende en annan vindkraftpark där boxmodellen tillämpats funnit att det inte med stöd av ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen gick att bedöma alla de konsekvenser som verksamheten vid de olika medgivna alternativa utformningarna kunde ge upphov till. Eftersom

det därför inte fanns ett tillräckligt underlag för ansökan kom den att avslås. Mark- och miljööverdomstolen fann också att med hänsyn till antalet vindkraftverk och projektområdets storlek kunde inte heller vindkraftverkens slutliga lokalisering anses vara ett sådant villkor av mindre betydelse som kunde delegeras till tillsynsmyndigheten.

Det har i målet inte framförts något särskilt kring boxmodellens inverkan på prövningen. Enligt domstolen rör det sig inte om en lika fri placering som i rättsfallet MÖD 2017:27. Detta eftersom antalet verk är färre, hela området är mindre och verksamhetsområdet är uppdelat i sex mindre delområden varav vissa har en mycket begränsad yta. Bolaget har också utpekat begränsningsområden där höga naturvärden finns och undantagit dessa från markintrång. Antalet verk per kvadratkilometer blir därmed fler och antalet möjliga placeringar betydligt färre. Det motstående intresse som har gjorts gällande i målet är rennäringen och det har inte framkommit att tillåtligheten utifrån denna aspekt är avhängig vindkraftverkens närmare placering inom delområdena. Beslutsunderlaget är därmed tillräckligt för att kunna bedöma effekten för rennäringen.

Frågan om miljökonsekvensbeskrivningen i övrigt

Mark- och miljööverdomstolen finner att bolagets miljökonsekvensbeskrivning även i övrigt kan läggas till grund för prövning av ansökan.

Verksamhetens påverkan på rennäringen inom riksintresseområdet

För en verksamhet eller en åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön, se 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken. När det är fråga om ändrad markanvändning ska enligt bestämmelsens andra stycke även 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas.

Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning, se 3 kap. 1 § miljöbalken. Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens

bedrivande och områden som är av riksintresse för rennäringen ska skyddas mot sådana åtgärder, se 3 kap. 5 § miljöbalken.

Vid prövningen av om en åtgärd kan tillåtas i ett område som är av betydelse för rennäringen eller ligger inom ett område av riksintresse för rennäringen enligt 3 kap. 5 § miljöbalken måste tillståndsmyndigheten göra en bedömning av om åtgärden kan komma att påtagligt försvåra rennäringen i det aktuella området. En tillståndsmyndighet har därmed att ta ställning till bl.a. hur rennäringen bedrivs i etableringsområdet samt i vilken utsträckning den ansökta åtgärdens art och omfattning påverkar rennäringen. Om en ansökt verksamhet innebär att rennäringen inom ett riksintesssområde påtagligt försvåras ska den som utgångspunkt inte tillåtas. Med uttrycket ”påtagligt försvåra” utesluts bagatellartad påverkan. Endast sådana åtgärder åsyftas som kan ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset eller som tillfälligt kan ha mycket stor negativ påverkan på detta (prop. 1997/98:45, Del 2, s. 30).

Cirka 2,7 km väster om ett av delområdena för vindkraftparken finns ett område utpekade som riksintresse för rennäringen enligt 3 kap. 5 § miljöbalken och som utgör uppsamlingsområde för samebyn. Enligt de uppgifter samebyn har lämnat i den fördjupade rennäringensanalysen används inte markerna inom projektområdet i dagsläget, men byn rör sig gradvis österut. Områdena kring Bollstabruk och Torsåker, sydväst om projekteringsområdet, användes på 1930- och 40-talen. Längre tillbaka i tiden användes även markerna längre mot sydost mot kusten. Bolaget har anfört att området sedan dess påverkats av tillkomsten av Botniabanan samt att flera vägar har asfalterats. Enligt bolagets komplettering till tillståndsansökan är området av betydelse för rennäringen endast om renar skulle föras till området. Det finns emellertid inte några uppgifter om vilken påverkan Botniabanan och vägarna har på rennäringen. Det framgår inte heller om ett eventuellt renbete i det aktuella området redan nu skulle kunna anses vara påverkat på sådant sätt att området inte längre är av betydelse för rennäringen. Samebyn har i sin tur uppgett att området planlagts för renbete inom de närmaste vintersäsongerna och att en flytt ingår i den trend som innebär mer kustnära beten och att flytten ligger i linje med det växelbruk av betesmarken som är karaktäristiskt för rennäringen.

Det har inte framkommit annat än att både etableringen och driften av vindkraftverk kan påverka rennäringsområdet negativt. I miljökonsekvensbeskrivningen bedöms att en etablering kan få måttliga konsekvenser för rennäringsområdet om ren tas till området söder om Botniabanan. Domstolen delar bedömningen att rennäringsområdet kommer att påverkas av etableringen om områdena börjar användas för renbete. Det har emellertid inte framkommit att etableringsområdet har använts för renbete under lång tid och det är därför svårt att göra en bedömning av områdets betydelse för rennäringsområdet.

Den avgörande frågan är om vindkraftetableringen kan antas försvåra rennäringsområdet påtagligt. Det är den samlade påverkan från vindkraftverken i sig, vägar, kraftledningar och ökad mänsklig närvaro i området som ska bedömas. Hänsyn ska tas både till byggskedet för vindkraftverken och till driftfasen.

Byggskedet är reglerat genom villkor 19 i det överklagade beslutet där det anges att transporter och anläggningsarbeten inte får genomföras under tiden den 1 oktober till den 30 april då berörda samebyar har renar för vinterbete i eller i anslutning till verksamhetsområdet om inte samebyarna har samtyckt till detta. Länsstyrelsen har framfört att villkoret bör preciseras så att åtgärder inte får vidtas när rennäringsområdet bedrivs inom 5 km från vindkraftsparken. Bolaget har motsatt sig en sådan justering eftersom villkoret inte blir tydligare av denna. Detta eftersom det blir omöjligt att kontrollera om förutsättningarna är uppfyllda eller inte. Domstolen bedömer att byggskedet är reglerat på ett sätt som ger tillräckligt skydd för rennäringsområdet.

Att nya vägar byggs som möjliggör för människor allmänt att få tillträde till områden som de tidigare inte hade tillgång till är en omständighet som kan medföra störningar för renskötseln. I det aktuella fallet används befintliga vägar in i projekteringsområdena, men det kommer att byggas vägar fram till respektive vindkraftverk. Dessa nya vägar ligger inte inom riksintresseområdet för rennäringsområdet. Den mänskliga närvaron i området kommer att öka i samband med tillsyn och underhåll av vindkraftverken. Det är fråga om 36 vindkraftverk och även om det rör sig om kortare stickvägar så blir den totala väglängden relativt lång. Vägarna är huvudsakligen belägna på höjder och i sin helhet utanför riksintresseområdet för rennäringsområdet. I villkor 21 och 22 finns en skyldighet för bolaget att samråda med berörda samebyar inför serviceåtgärder

så att störningarna för rennäringen minimeras. Domstolen bedömer att framtida serviceåtgärder i vindkraftparken inte kommer att påverka rennäringen i riksintresseområdet.

Det som kvarstår är då vilken påverkan som själva vindkraftverken kan ha på renarnas betesro i och i närheten av parken. Den forskning som har bedrivits om sådan påverkan visar delvis motstridiga resultat. Vissa undersökningar visar att renar vistas mindre i områden där de kan se vindkraftverk på upp till 3-4 km avstånd medan andra undersökningar inte har visat på någon sådan effekt. Något speciellt avstånd från en vindkraftpark vid vilket vindkraftverken stör renarnas betesro på ett sådant sätt att rennäringen påtagligt försvåras går inte att ställa upp generellt, utan måste bedömas i det enskilda fallet. I förevarande fall är det fråga om 36 vindkraftverk uppdelade på sex delområden där vägarna är begränsade huvudsakligen till höjder och riksintresseområdet ligger som närmast ca 2,7 km från vindkraftverken. En viss störning på rennäringen i riksintesseområdet kan uppstå om den sydöstra delen av uppsamlingsområdet används i framtiden, men det går inte heller att bortse från att Botniabanan går tvärs genom detta område.

Sammantaget bedömer domstolen att de störningar som kan uppkomma i riksintesseområdet för rennäring inte är sådana att de påtagligt försvårar näringen.

Verksamhetens påverkan på rennäringen i övrigt

En verksamhetsutövare ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra och motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön enligt 2 kap. 3 § miljöbalken. Områden som har betydelse för rennäringen men inte utgör riksintesse ska också skyddas mot åtgärder som kan försvåra näringen, se 3 kap. 5 § första stycket miljöbalken. Kraven gäller i den utsträckning som det inte kan anses orimligt att uppfylla dessa, se 2 kap. 3 § och 7 § miljöbalken. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av åtgärderna och försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för dem. Av Mark- och miljööverdomstolens domar den 24 november 2017 i mål nr M 10882-16 och den 23 november 2011 i mål nr M 847-11 framgår att försiktighetsmått

till skydd för renskötseln kan föreskrivas med stöd av miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

De villkor som har föreskrivits i tillståndet, med ändringar i mark- och miljödomstolen, tillsammans med de åtaganden som bolaget gjort under processen är enligt domstolen inte tillräckliga för att motverka och förebygga de olägenheter som kan uppkomma för rennäringen på grund av vindkraftverken. Det finns därför skäl att förena tillståndet med ytterligare villkor.

Samebyn har bl.a. yrkat att villkor 21 ska förtydligas så att det klart framgår att bolaget ska samråda med samebyn samt att bolaget åläggs att ersätta samebyn för dess kostnader till följd av dessa samråd. I sitt överklagande till mark- och miljödomstolen medgav bolaget att villkor 21 skulle ändras på så sätt att bolaget har att samråda med samebyn och inte endast lämna information. För att säkerställa samebyarnas insyn i åtgärder som kan komma att påverka rennäringen är det lämpligt att villkor 21 ändras på detta sätt. Att särskilt föreskriva en ersättningsskyldighet för bolaget i detta sammanhang framstår som mindre lämpligt, även om domstolen har förståelse för att all tillkommande administration belastar samebyarna.

För att rennäring i det fall samebyarna avser att använda områdena för vinterbete ska kunna bedrivas i området finns det också skäl att införa ett villkor om att bolaget ska ge samebyarna stöd för att flytta renar under såväl anläggnings- som drifttiden. Det framstår därför som lämpligt att återinföra miljöprövningsdelegationens villkor 24, med de justeringar som framgår nedan.

Bolaget har i mark- och miljödomstolen framfört att det är olämpligt att ålägga bolaget att ställa upp med personal och att det är orimligt att i villkor reglera avstängning av vindkraftverk. Domstolen har förståelse för dessa invändningar. När det gäller stöd framstår det därför som lämpligt att förtydliga att bolaget åläggs att bidra ekonomiskt till sådant som medför ökade kostnader för samebyarna, t.ex. extra transporter, extra personal och uppsättande av uppsamlingshagar som behövs för flyttningar till följd av anläggningsarbeten eller vindkraftverksamheten. Skyldigheten att stänga av vindkraftverken bör finnas med som ett alternativ om det blir nödvändigt. Skyldigheten bör

dock begränsas till tre dygn per tillfälle och två gånger per vintersäsong för att villkoret inte ska bli allt för ingripande. Med denna utformning av villkoret kan det inte sägas gå utöver vad som är skäligt enligt de allmänna hänsynsreglerna. Villkoret kommer endast att medföra kostnader för bolaget om området åter skulle komma att användas av samebyarna.

Som länsstyrelsen har påpekat är det inte säkert att en precisering i villkoret av de åtgärder och det stöd bolaget ska ge är till fördel för samebyarna. Det är därför i stället lämpligt att om verksamhetsutövaren och samebyarna inte kommer överens om behovet av stöd eller vilket belopp som ska betalas får tillsynsmyndigheten besluta om detta.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Per Sundberg och Gösta Ihrfelt, tekniska rådet Dag Ygland samt hovrättsrådet Christina Ericson, referent.

David Sandberg har varit föredragande.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-03-27
meddelad i
Östersund

Mål nr M 757-16

KLAGANDE OCH MOTPARTER

1. Vilhelmina södra sameby
Box 2077
912 98 Klimpfjäll

2. Voernese sameby

Ombud: JWK

3. AH

KLAGANDE OCH MOTPART

Ådalen Vindkraft AB
c/o Kabeko Kraft AB
Box 150 25
750 15 Uppsala

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Västernorrlands län beslut
2016-02-22 i ärende nr 551-8715-13, se **bilaga 1**

SAKEN

Uppförande och drift av vindkraftpark Storhöjden i Kramfors kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår Vilhelmina södra samebys, Voernese samebys och AHs överklaganden.

Dok.Id 262523

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: ostersunds.tingsratt@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

2. Mark- och miljödomstolen bifaller Ådalen Vindkraft AB:s överklagande på så sätt att villkor 3, 8, 12, 20, 22 och 23 ändras till nedanstående lydelse och villkor 24 upphävs.

Villkor 3: En slutlig parkutformning, med angivande av slutliga placeringar av vindkraftverk, väg- och ledningsgator, vägförstärkningar, placering av uppläggnings- och uppställningsytor, transformatorstationer samt andra byggnader och anläggningar för vindkraftens behov, ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader innan anläggningsarbetet påbörjas, för att säkerställa att villkor och åtaganden följs. Parkutformning ska utarbetas i samråd med berörda samebyar, Försvarsmakten och tillsynsmyndigheten.

Villkor 8: Alla vindkraftverk ska förses med hindersbelysning enligt Transportstyrelsens vid varje tid gällande föreskrifter, f.n. TSFS 2010:155.

Villkor 12: Under driftskedet får den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten utomhus vid störningskänslig plats vid bostäder inte överstiga 40 dBA. Som störningskänslig plats räknas uteplats, eller yta om 25 kvadratmeter, som används för rekreation, vila eller arbete i anslutning till bostäder.

Inte heller får lågfrekvent ljud inomhus i bostadsrum på grund av verksamheten överstiga de värden som anges i följande tabell:

<i>Tersband [Hz]</i>	<i>Ljudtrycksnivå, L_{eq} [dB]</i>
<i>31, 5</i>	<i>56</i>
<i>40</i>	<i>49</i>
<i>50</i>	<i>43</i>
<i>63</i>	<i>42</i>
<i>80</i>	<i>40</i>
<i>100</i>	<i>38</i>
<i>125</i>	<i>36</i>
<i>160</i>	<i>34</i>
<i>200</i>	<i>32</i>

Den ekvivalenta ljudnivån utomhus ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätning vid störningskänslig plats vid

bostäder (se ovan) så snart det föreligger förändringar i verksamheten som enligt beräkning utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av vindkraftverk visar att det finns risk för att angivet värde skulle kunna överskridas och på tillsynsmyndighetens begäran.

Vid mätning av lågfrekvent ljud inomhus ska standardiserade mätmetoder användas. Mätning inomhus ska enbart ske om ägare och ev. hyresgäster till huset medger detta och om beräkning utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av vindkraftverk visar att det finns risk för att angivet värde skulle kunna överskridas och på tillsynsmyndighetens begäran. Den närmare utformningen av kontrollen ska i sådant fall ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

För tydliggörande av att föreskrivna villkor kan innehållas med den slutliga verksplaceringen ska till den slutliga föreslagna parkutformningen (enligt villkor 3) bifogas en ljudberäkning.

Villkor 20: Kraftledningarna mellan vindkraftverken inom delområdena V1, V2 och V3 ska i huvudsak förläggas i marken i anslutning till vägar. I det fall detta inte är tekniskt möjligt eller riskerar att medföra mer än nödvändig påverkan ges tillsynsmyndigheten rätt att besluta om alternativa skyddsåtgärder.

Villkor 22: Vid anläggningsskedet ska vegetationsskikt sparas så långt det är möjligt för att minimera förlusten av renbete och damningsförebyggande åtgärder vid behov vidtas på vägar i området med förekomst av renlav. Eventuellt användande av salt under tiden den 1 oktober-t.o.m. den 30 april ska ske i samråd med den eller de samebyar som har renar i området söder eller öster om Botniabanan mellan Ångermanälven och Europaväg 4.

Villkor 23: Under driftskedet ska kommunikation ske med berörda samebyar för att planera plogning av vägar alternativt undanta plogning så att flyttning av renar underlättas. Eventuellt användande av salt perioden den 1 oktober-

t.o.m. den 30 april ska ske i samråd med den eller de samebyar som har renar i området söder eller öster om Botniabanan mellan Ångermanälven och Europaväg 4.

3. Mark- och miljödomstolen avslår Ådalen Vindkraft AB:s överklagande avseende villkor 4.
-

YRKANDEN M.M.

Vilhelmina södra sameby har yrkat att mark- och miljödomstolen upphäver det beviljade tillståndet och till stöd för sin talan anfört bl.a. följande.

Samebyn är redan i dagsläget hårt trängd av olika verksamheter som medför kumulativa effekter och samebyn ser ingen möjlighet att samexistera med ytterligare vindkraftetableringar inom vinterbetesområdet. Vid beslut som innebär en inskränkning i renbetesrätten är det vanligt att ingreppet och inskränkningen bedöms som acceptabla med tanke på det jämförelsevis stora område inom vilket rennäring bedrivs. Detta synsätt tar emellertid inte hänsyn till att betesområden med olika funktioner under olika delar av ett renskötselår utgör en förutsättning för rennäringen. Miljöprövningsdelegationens (MPD) beslut utvisar tydligt detta. Samebyn anser att det meddelade tillståndet innebär påtagligt förändrad markanvändning med försämrade förutsättningar att bruka området och finna bete för samebyns renar. På så sätt försvåras och skadas renskötseln i området, innebärande en kränkning av samebyns bruksrätt.

Voernese sameby har yrkat i första hand att mark- och miljödomstolen upphäver det av MPD beslutade tillståndet. Skulle tillstånd medges har samebyn yrkat i andra hand att domstolen ändrar MPD:s beslut så att tillståndet förenas med ytterligare villkor, dels till skydd för renskötseln, dels till tydliggörande av kostnadsansvar för de åtgärder som bolaget ålagts att vidta. Dessutom har samebyn yrkat att domstolen med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter till tillsynsmyndigheten att vid behov besluta om ytterligare villkor avseende rennäringen. Till stöd för sina yrkanden har Voernese sameby anfört bl.a. följande.

Samebyn bedriver renskötsel i mycket nära anslutning till det tilltänka projektområdet. I de reservbetesområden som samebyn planerat i Härnösand- och Kramforsområdet finns redan etablerade vindparker och flera är tilltänkta. Storsjöområdet behöver nu tas i anspråk av den anledningen att exploateringsstrycket ökat och samebyn måste ha någonstans att ta vägen.

Samebyn vill påpeka att renskötsel är en verksamhet som för sitt bedrivande behöver växla betesmarker till undvikande av överbetning av tillgängliga områden. I flera år har samebyn betat i närheten av Botniabanan och byn kommer på sikt behöva passera den österut. Flytt med renar har från Voernese skett till trakterna kring Storhöjden så sent som in på 1930-talet och dessa marker kommer nu att åter behöva tas i anspråk. Storhöjden ligger inom område för Voernese samebys reservbetesmarker. Reservbetesmarkerna är avsatta bl.a. för renarnas behov av växelbete samt för brukande vid eventuella stora rovdjursangrepp och klimatförändringar som inte kan förutses eller överblickas.

Förutsättningarna att bedriva renskötsel får inte slås undan och samebyn har i inlägga till MPD beskrivit områdets betydelse för renskötelsen, bl.a. mot bakgrund av att området har synnerligen bra beteskvalité. Samebyn saknar en beskrivning av vilken förändring en etablering innebär för renskötarnas arbetsmiljö. Även risken för iskast måste belysas utifrån risker för renen och renskötaren. Villkor 19 i MPD:s beslut är utifrån samebyns perspektiv nödvändigt om en etablering medges. Samebyn önskar dock att villkoret förstärks så att samebyn ges möjlighet att tillfälligt stoppa arbetet om renar befinner sig i området oaktat tidsperiod, syftande till att minska risken för att renarna skräms och sprids.

Den tilltänkta verksamheten kommer att medföra ett stort betesbortfall för samebyn. Samebyn har inga alternativa betesmarker som kan ersätta den förlusten. Vidare innebär den tilltänkta verksamheten ytterligare betesbortfall i intilliggande områden som blir obrukbara. Således påverkas funktionaliteten i flera områden än enbart etableringsområdet. Störningen i sig påverkar betesutnyttjandet på så sätt att renen aldrig får betesro. Detta innebär dels att renen inte utnyttjar det bete som finns i området, dels att renarna förlorar mer energi än de tillgodogör sig. Ytterligare intrång på markerna kan få stora konsekvenser för hela samebyns markanvändning. Kan man inte nyttja området blir trycket högre på resterande vinterbetesmarker som försvårar betesutnyttjandet under vintern och förkortar tidsperioden för möjligt vinterbete. All betesmark är värdefull för samebyarnas förmåga att bedriva rationell och hållbar renskötsel. Om ett område används ett år eller inte beror på betesförhållanden, väder och på tidigare användning av område. En del år behöver

områden som använts återhämta sig för att kunna brukas kommande år. Avgörande är bl.a. att det finns sammanhängande lavmarker vintertid att tillgå och att dessa är tillfredsställande vad gäller tillgänglighet, storlek och betesro. Det nu aktuella området utgör ett sådant område som är av synnerlig vikt för samebyn.

En strategi för att hålla renarna längre tid i vinterbeteslandet kan vara att stödutfodra i terrängen. Utfodring leder till ökade kostnader och framförallt ökad arbetsbelastning för renskötarna. Att utfodra renar i avsaknad av betesmarker är dessutom inte ett alternativ till en normal naturbetesbaserad renskötsel. Utfodring hindrar den fria strövningen och stör det invanda beteendet hos renarna. Renskötsel bygger på att renarna är på naturbete året runt och utfodring utgör således inte något alternativ till en hållbar traditionell renskötsel.

Att skadereducerande åtgärder vidtas till skydd för rennäringen är att betrakta som praxis. I aktuell prövning är skadeförebyggande åtgärder inte möjliga då samebyn redan idag är hårt ansatt av olika intrång och konkurrerande markanvändning. Skadeförebyggande åtgärder kommer inte att minska den stora påverkan på samebyn utan enbart belasta samebyn med ytterligare kostnader och hinder. Tillgång av renbetesmarker är av avgörande betydelse för renskötselns bedrivande. Några eller ett flertal renskötsel företag kommer med all säkerhet att minska sin verksamhet vid en eventuell etablering av tilltänkta verksamheter i området oavsett om de kompenseras ekonomiskt på grund av att det inte går att bedriva renskötsel om erforderliga renbetesmarker saknas.

Som ovan anförts kommer den sökta verksamheten att konkurrera ut renskötseln i området. Det finns ingen reell möjlighet för rennäringen i Vornese sameby att samexistera med verksamheten. Inga skadereducerande åtgärder lindrar eller förändrar beskrivna konsekvenser. Med anledning av den sökta verksamhetens svåra påverkan för rennäringen och utövandet av den traditionella renskötseln är den i strid med svensk grundlag, miljöbalken, rennäringslagen samt flertalet internationella konventioner bl.a. FN:s internationella konvention om

medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 27. Den sökta verksamheten är således inte tillåtlig.

AH, ägare av fastigheten X i Kramfors kommun, har yrkat att mark- och miljödomstolen upphäver det beviljade tillståndet och till stöd för sitt överklagande anfört bl.a. följande.

Hennes skogsfastighet kommer att påverkas kraftigt av en vindkraftpark på Storhöjden. Landskapsbilden kommer radikalt att förändras, dels av vindkraftsparken, dels av den kraftledning som ska byggas. Denna 130 kV-ledning kommer att sättas upp på stolpar som är 30 meter höga och ledningsgatorna blir 40 meter breda. Vindkraftsparken kommer att synas lång väg, från västra sidan av Ångermanälven till ända ner till Kramfors stad och längs med delar av Ångermanälvens dalgång.

Fågel- och djurlivet i området Storhöjden och Undromshöjden är rikligt och har många olika arter. Ca två kilometer från Storhöjdens tilltänkta vindkraftspark finns ett örnbö. Expertisen säger att örnarna troligtvis inte kommer att flyga mot den planerade vindkraftsparken. Hennes erfarenhet säger något helt annat. Det är inte bara örnen som kommer att försvinna utan även andra fåglar i området såsom sparvhök, berguv, tjäder, orre, sparvuggla m.fl.

Jakt och friluftsliv kommer att påverkas kraftigt. Orråsens viltvårdsområde kommer inte att kunna nyttja hela sin areal när detta projekt dras igång. Även när byggarbetet är avslutat kommer jakt och skogsägare att drabbas av inskränkt markutnyttjande.

Ådalen Vindkraft AB har yrkat att mark- och miljödomstolen dels ändrar MPD:s villkor 3, 4, 8, 12, 20, 22 och 23 till nedan angiven lydelse, dels upphäver MPD:s villkor 24.

Villkor 3: *En slutlig parkutformning, med angivande av slutlig placeringar av vindkraftverk, väg- och ledningsgator, vägförstärkningar, placering av*

uppläggnings- och uppställningsytor, transformatorstationer samt andra byggnader och anläggningar för vindkraftens behov, ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader innan anläggningsarbetet påbörjas, för att säkerställa att villkor och åtaganden följs. Parkutformning ska utarbetas i samråd med berörda samebyar, Försvarmakten och tillsynsmyndigheten.

Villkor 4: *Anläggande av vindkraftverk, fundament, vägar, elledningar, förstärkningsarbeten m.m. ska utöver vad som följer av övriga villkor, ske på ett sätt som i möjligaste mån begränsar skador på rennäring, natur- och kulturvärden. Åtgärder för att begränsa skador ska endast vidtas om kostnaderna för åtgärderna är rimliga i förhållande till avhjälp skada. Befintligt vägnät ska användas i första hand.*

Villkor 8: *Alla vindkraftverk ska förses med hinderbelysning enligt Transportstyrelsens vid varje tid gällande föreskrifter, f.n. TSFS 2010:155.*

Villkor 12: *Under driftskedet får den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten utomhus vid störningskänslig plats vid bostäder inte överstiga 40 dB(A). Som störmingskänslig plats räknas uteplats, eller yta om 25 kvadratmeter, som används för rekreation, vila eller arbete i anslutning till bostäder.*

För tydliggörande av att föreskrivna villkor kan innehållas med den slutliga verksplaceringen ska till den slutliga föreslagna parkutformningen (enligt villkor 3) bifogas en ljudberäkning eller i andra hand.

Under driftskedet får den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten utomhus vid störningskänslig plats vid bostäder inte överstiga 40 dBA. Som störningskänslig plats räknas uteplats, eller yta om 25 kvadratmeter, som används för rekreation, vila eller arbete i anslutning till bostäder.

Inte heller får lågfrekvent ljud inomhus i bostadsrum på grund av verksamheten överstiga de värden som anges i följande tabell:

<i>Tersband [Hz]</i>	<i>Ljudtrycksnivå, L_{eq} [dB]</i>
31,5	56
40	49
50	43
63	42
80	40
100	38
125	36
160	34
200	32

Den ekvivalenta ljudnivån utomhus ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätning vid störningskänslig plats vid bostäder (se ovan) så snart det föreligger förändringar i verksamheten som enligt beräkning utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av vindkraftverk visar att det finns risk för att angivet värde skulle kunna överskridas och på tillsynsmyndighetens begäran.

Vid mätning av lågfrekvent ljud inomhus ska standardiserade mätmetoder användas. Mätning inomhus ska enbart ske om ägare och ev. hyresgäster till huset medger detta och om beräkning utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av vindkraftverk visar att det finns risk för att angivet värde skulle kunna överskridas och på tillsynsmyndighetens begäran. Den närmare utformningen av kontrollen ska i sådant fall ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

För tydliggörande av att föreskrivna villkor kan innehållas med den slutliga verksplaceringen ska till den slutliga föreslagna parkutformningen (enligt villkor 3) bifogas en ljudberäkning.

Villkor 20: *Kraftledningarna mellan vindkraftverken inom delområden V1, V2 och V3 ska i huvudsak förläggas i marken i anslutning till vägar. I det fall detta inte är tekniskt möjligt eller riskerar medföra mer än nödvändig påverkan ges tillsynsmyndigheten möjlighet att besluta om alternativa skyddsåtgärder.*

Villkor 22: *Vid anläggningsskedet ska vegetationsskikt sparas så långt det är möjligt för att minimera förlusten av renbete och damningsförebyggande åtgärder*

vid behov vidtas på vägar i området med förekomst av renlav. Eventuellt användande av salt mellan perioden 1 oktober till och med 30 april ska ske i samråd med den eller de samebyar som har renar i området söder eller öster om Botniabanan mellan Angermanälven och Europaväg 4.

Villkor 23: *Under driftskedet ska kommunikation ske med berörda samebyar för att planera plogning av vägar alternativt undanta plogning så att flyttning av renar underlättas. Eventuellt användande av salt mellan perioden 1 oktober till och med 30 april ska ske i samråd med den eller de samebyar som har renar i området söder eller öster om Botniabanan mellan Ängermanälven och Europaväg 4.*

Till stöd för sina ändringsyrkanden har bolaget anfört bl.a. följande.

Villkor 3

Parkens utformning beror främst på antalet och typ av vindkraftverk. Vindkraftverk med större rotordiameter kräver exempelvis större avstånd sinsemellan, vilket påverkar parkutformningen. Utformningen av parken kan därför inte fastslås förrän upphandling av vindkraftverk har avslutats. En upphandling av vindkraftverk för den sökta verksamheten skulle uppskattningsvis pågå under ca sex till tolv månaders tid. Bolaget anser det inte rimligt att påbörja en upphandling av vindkraftverk innan laglig rätt att påbörja anläggningsarbetet föreligger. Ett beslut av tillsynsmyndigheten angående godkännande av förslag om slutgiltig parkutformning kan överklagas och en överklaganprocess kan pågå under flera år. När väl beslutet vinner laga kraft är bolaget sannolikt i ett skede där det krävs förnyade upphandlingar, resulterande i en ny parkutformning att godkännas av tillsynsmyndigheten i ett beslut som åter kan överklagas. I tillståndsansökan regleras tydligt var vindkraftverk får anläggas och var de inte får anläggas. Bolaget anser därför att det är omotiverat med villkor som kräver tillsynsmyndighetens godkännande.

Bolaget anser att det är motiverat att parkutformningen utarbetas i samråd med tillsynsmyndigheten och att parkutformningen lämnas till tillsynsmyndigheten

senast tre månader innan anläggningsarbetet påbörjas för att säkerställa att villkor och åtaganden följs.

Villkor 4

Alltför långtgående krav på att begränsa skador kan fördyra etableringen orimligt mycket i förhållande till avhjälp skada. Därför anser bolaget att det är befogat med ett tillägg som innefattar en rimlighetsbedömning.

Villkor 8

I villkorsmotiveringen avseende s.k. behovsstyrd hinderbelysning refererar MPD till Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 27 augusti 2014 (M 9473-13). Till skillnad från förhållandena bakom avgörandet i det målet påpekar bolaget att frågan om hinderbelysning enligt Transportstyrelsens föreskrifter i förevarande fall inte är av sådan betydelse att den avgör tillåtligheten.

Syftet med behovsstyrd hinderbelysning är att minska störning till närboende. Området kring Storhöjden är mycket glest befolkat med få närbelägna bostadshus. Den störning som hinderbelysning skulle kunna medföra i området är inte av sådan karaktär att bolaget bedömer det som motiverat med krav på behovsstyrd hinderbelysning.

Under samråden och MPD:s handläggning har animeringar funnits tillgängliga, bl.a. via projektutvecklarens hemsida, med hinderbelysning visualiserad i enlighet med Transportstyrelsens föreskrifter. Varken någon närboende eller någon annan part har inkommit med synpunkter i detta avseende.

Cirka fem km norr om området som omfattas av tillståndsansökan har bygglov beviljats för åtta vindkraftverk. Projektet går under namnet Stigshöjden. I bygglovet för Stigshöjden finns inget villkor avseende behovsstyrd hinderbelysning. Cirka åtta km nordöst om det område som tillståndsansökan avser återfinns vindkraftparken Sidensjö, bestående av 48 vindkraftverk med en totalhöjd av 171,5 m.

Vindkraftverken är hindermarkerade med röda medelintensiva hinderljus och vita högintensiva hinderljus. Landskapsbilden kring den sökta verksamheten är således redan påverkad av hinderbelysning. Vindkraftparkerna Sidensjö och Stigshöjden har eller kommer att ha hinderbelysning i enlighet med Transportstyrelsens föreskrifter. Att inom en radie av ca 2,5- 4 km tillåta två olika metoder för hinderbelysning är olämpligt. Transportstyrelsen har gjort samma bedömning vid dispensprövning av behovsstyrd hinderbelysning för en vindkraftpark på en plats där omständigheterna var likartade.

Då behovsstyrd hinderbelysning strider mot kraven i Transportstyrelsens föreskrifter kan sådant system enbart användas för det fall Transportstyrelsen meddelar dispens från föreskrifterna. Vid kontakt med Transportstyrelsens handläggare vid infrastrukturenheten, sektionen för sjöfart och flygplatser, har bolaget informerats om att dispenser i praktiken inte längre beviljas p.g.a. att Försvarmakten för närvarande motsätter sig detta. Det är därför inte motiverat att söka dispens förrän Försvarmakten ändrar sitt generella ställningstagande till tekniken.

För närvarande har Transportstyrelsen många dispensansökningar som väntar på beslut. Myndigheten har inte beviljat någon dispens sedan 2013. Flera av prövningarna har pågått under lång tid och när väl ett beslut meddelas kan det överklagas till förvaltningsrätten och slutligen till kammarrätten. Det kan inte vara rimligt att kräva att bolaget ska genomgå en prövningsprocess som kan pågå i flera år innan arbetet med upphandling av vindkraftverk kan påbörjas. En dispensprövning hos Transportstyrelsen riskerar enbart att fördyra och fördröja genomförandet av projektet.

För de få undantagsfall där dispens tidigare har meddelats - innan dess att Försvarmakten fattade ett generellt beslut att motsätta sig detta - har det varit frågan om en specifik teknik (OCAS) som ägs av en vindkraftsleverantör (Vestas) och enbart säljs och installeras i Vestas vindkraftverk. Konkurrensen och möjligheten till en effektiv upphandling av vindkraftverk sätts ur spel om

verksamhetsutövaren i praktiken blir låst till att använda en enda vindkraft-leverantör, vilket riskerar att fördyra investeringen avsevärt. Med krav på behovsstyrd hinderbelysning motverkas således möjligheten till bästa möjlig teknik i miljöbalkens mening.

Utöver möjligheten att genom en konkurrensutsatt upphandling välja leverantör av vindkraftverk tillkommer kostnaden för själva radarsystemet. Ett sådant system för den sökta verksamheten skulle medföra en merkostnad av omkring 10 till 15 miljoner kr.

Sammantaget kan det inte anses rimligt att kräva behovsstyrd hinderbelysning för den sökta verksamheten.

I enlighet med Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom den 10 mars 2016 i mål M 753-15 finner bolaget att vissa tolkningsproblem lätt skulle kunna uppstå beträffande frågan när "mörker" inträffar och vad som omfattas av begreppet "omkringliggande blinkande föremål". Bolaget anser inte att villkoret är tillräckligt tydligt. Mot bakgrund av att en överträdelse av ett tillståndsvillkor kan föranleda straffansvar anser bolaget att villkoret måste vara utformat på sådant sätt att det inte ska råda någon tvekan om när en överträdelse av villkoret har skett.

Bolaget påpekar även att villkoret kan tolkas som att alla vindkraftverk ska förses med system för behovsstyrd hinderbelysning, oavsett om dispens meddelas eller inte. Det är orimligt med en investering på 10 till 15 miljoner kr för ett behovsstyrt hinderbelysningssystem som sedan inte får användas.

Villkor 12

Bolaget måste kunna råda över de villkor som ställs i tillståndet. Därför kan det inte anses godtagbart med ett villkor som beaktar kumulativ påverkan avseende befintliga verksamhetsutövare av vindkraftverksamheter. Bolaget har inte någon överenskommelse med någon annan verksamhetsutövare och enbart av den anledningen förefaller det saknas förutsättningar för att föreskriva om gemensamma

Ljudvillkor på det sätt som MPD har gjort (jfr dom från Mark- och miljööverdomstolen den 2 mars 2016, M 1067-15). I dagsläget finns f.ö. inte några närliggande verksamheter som kumulativt tillsammans med den sökta verksamheten riskerar att ge överskridande ljudpåverkan till närbelägna bostäder.

Av ljudberäkningarna framgår att den sökta verksamheten har god marginal till det vedertagna begränsningsvärdet om 40 dB(A) vid närbelägna byggnader och bostäder. Bolaget anser inte att det är motiverat med kontroll av ekvivalenta ljudnivåer genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar om det inte finns goda skäl till detta. Skäl kan vara att beräkningar utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av vindkraftverk visar att det finns risk för att angivet värde skulle kunna överskridas eller att tillsynsmyndighetens begär detta.

Villkor 20

Att lägga kraftledningskabel i vägkroppen/vägutbyggnaden kan medföra en fördubbling av kostnaden jämfört med att lägga markförlagd kabel i anslutning till vägen. Dessutom riskerar lagningsarbeten eller service att fördyras då man måste gräva upp vägen. Bolaget anser också att det är olämpligt att specificera att kraftledning ska läggas i rör, då det inte kan uteslutas att andra, mer lämpliga metoder kommer att finnas för att förlägga kraftledning i marken.

Villkor 22 och 23

Verksamhetsområdet är beläget inom Voernese samebys och Vilhelmina södra samebys vinterbetesmarker. Området kring verksamhetsområdet har vad bolaget känner till inte brukats för rennäring sedan början av 1900-talet. Detta utesluter naturligtvis inte att samebyarna åter kommer att använda området. Om, eller när, detta sker finns anledning att samråda med samebyarna huruvida saltning av vägar ska ske den 1 oktober- 30 april som är den period på året som vinterbete får förekomma i området. Att ställa villkor om att samebyarna ska godkänna saltning av vägar är orimligt och riskerar enbart att fördyra och försvåra damningsförebyggande åtgärder för skyddande av renlav.

Villkor 24

Sådana stöd som regleras i villkoret prövas enligt bestämmelserna i 32 kap. miljöbalken. Det är inte möjligt eller lämpligt att reglera sådana frågor i villkor till tillstånd. I villkoret anges att sådant stöd kan ges i form av personella resurser. Bolaget bedömer att en sådan ordning är olämplig bl.a. av djurskyddsskäl och arbetsmiljöskäl eftersom bolagets personal inte har några kunskaper om rennäring.

Produktionen från vindkraftverken bidrar till att uppfylla bl.a. Sveriges mål för utbyggnad av förnybar el. Det kan därför inte anses vara förenligt med miljöbalkens syfte och hänsynsregler att begränsa produktionen annat än när det är absolut nödvändigt. Produktionen är också avgörande för de beräkningar av lönsamhet som ligger till grund för framtida investeringsbeslut och det är av stor vikt att den är förutsebar. Bolaget motsätter sig att avstängning av vindkraftverk regleras i villkor. Om domstolen bedömer att avstängning av vindkraftverk bör regleras i villkor hemställer bolaget att det av villkoret framgår att så ska ske endast om det är nödvändigt och under högst ett dygn i samband med flytt, dvs. vid högst två tillfällen per år.

Mot bakgrund av vad som sägs ovan och med beaktande av att det inte bedrivs rennäring i området, eller har bedrivits rennäring i området under de senaste generationerna anser bolaget att villkoret bör upphävas i sin helhet.

För att säkerställa att rimlig hänsyn kommer att tas till rennäringens intressen medger bolaget att villkor 21 ändras så att formuleringen "löpande ska information lämnas till berörda samebyar avseende planering av anläggning, service och reparation vid vindkraftparken för att underlätta samebyarnas planering och därmed minimera störningen på rennäringen" ersätts med formuleringen "ska verksamhetsutövaren samråda med berörda samebyar avseende planering av anläggning, service och reparation vid vindkraftparken för att underlätta samebyarnas planering och minimera störningen på rennäringen. Sådana samråd behöver inte ske om verksamhetsutövaren och samebyn är överens om att det inte är nödvändigt".

Ådalen Vindkraft AB:s yttrande över motparternas talan

Bolaget motsätter sig bifall till motparternas ändringsyrkanden. Vad först avser Vilhelmina södra samebys överklagande har bolaget förståelse för samebyns oro för intrång i områden som omfattas av vinterbetesrätten. Den fördjupade rennäringsanalysen och miljökonsekvensbeskrivningen visar dock att området kring Storhöjden inte är av särskild betydelse för rennäringen. Inom eller i direkt närhet av projektområdet för vindkraft återfinns inga kärnområden av riksintresse eller andra strategiskt eller särskilt viktiga områden för rennäringen. Bolaget hänvisar i övrigt till vad som redan framförts i ansökan.

När det sedan gäller Voernese samebys talan anser bolaget inte att miljökonsekvensbeskrivningen för vindkraftsparken Storhöjden skulle vara bristfällig. Den av samebyn påtalade vindkraftsparken Fängsjön-Storsjöhöjden omfattar 152 vindkraftverk och är belägen inom ett kärnområde av riksintresse för rennäringen. Vindkraftsprojekt Storhöjden omfattar 36 vindkraftverk och ingen del av projektområdet är lokaliserat inom riksintresse för rennäringen. Vid Storhöjden återfinns inte heller några flyttningsleder, uppsamlingsområden, trivselland eller andra strategiskt viktiga områden för rennäringen. Området vid Storhöjden har vad bolaget känner till inte nyttjats för vinterbete sedan början av 1900-talet. Bolaget vill påpeka att projektets lokalisering i sin helhet är förenlig med Kramfors kommuns bedömning om lämplig markanvändning i kommunens översiktsplan.

Vad slutligen avser AHs överklagande har bolaget förståelse för hennes oro. Vad som har framkommit i miljökonsekvensbeskrivningen visar dock att verksamheten kan bedrivas utan att medföra en alltför stor miljöpåverkan. Bolaget erinrar om att hennes bostad är belägen drygt 10 km från ytterkanten av projektområdet. Valet av projektnamnet Storhöjden grundar sig i att området är ett utpekade vindkraftsområde i Kramfors kommuns tematiska tillägg till översiktsplanen och det är kommunen som har valt namnet Storhöjden. Bolaget påpekar även att information om projektet och flertalet kartor har funnits

tillgängliga via Kabeko Krafts hemsida sedan samrådet för tillståndsansökan startade.

DOMSKÄL

Samebyarnas överklaganden avser vindkraftverkens påverkan på rennäringsen och AHs överklagande rör framförallt frågor om artskydd samt påverkan på landskapsbilden och kulturmiljön.

Vindkraftparken Storhöjden är belägen sydost om Botniabanan inom de klagande samebyarnas vinterbetesland och i målet är upplyst att det sedan åtskilliga år inte bedrivits någon rennäringsen inom det tilltänkta parkområdet. Enligt bolaget utgör den totala ytan av vindkraftparken 0,5 % av vinterbetesområdet, som sträcker sig från Undrom/Boteå till Bjästa/Köpmanholmen. Cirka 2,7 km väster om verksamhetsområdet ligger ett större kärnområde, benämnt Näsåker, utpekade som riksintresse för rennäringsen. MPD har bedömt att vindkraftparken inte påtagligt kommer att försvåra bedrivande av rennäringsen inom detta riksintresseområde. Domstolen har ingen annan uppfattning och instämmer också i MPD:s bedömning att en etablering av Storhöjdens vindkraftpark med ändamålsenliga villkor kan förenas med rennäringsens intressen. Samebyarnas yrkanden om upphävande av MPD:s tillstånd ska därför avslås. Voernese samebys andrahandsyrkande om ytterligare villkor prövas nedan i samband med prövningen av bolagets överklagande.

Vad gäller AHs talan har MPD i sitt beslut utförligt motiverat sin uppfattning att vindkraftparken är tillåtlig också med beaktande av den påverkan som AH har påtalat. Mark- och miljödomstolen gör i dessa avseenden ingen annan bedömning än MPD. Också AHs överklagande lämnas därför utan bifall.

Mark- och miljödomstolen övergår härefter till prövning av Voernese samebys och Ådalen Vindkraft AB:s yrkanden om villkorsändring m.m.